

ZADNJA IZMENA

Viktor Pelevin *Nika*

Zdaj ko se je njeno lahkotno dihanje spet razgubilo po svetu, pod tem oblačnim nebom, v tem mrzlem pomladanskem vetru, in leži na mojih kolenih knjiga Bunina, težka kakor silikatna opeka, včasih odtrgam pogled od strani in se ozrem na steno, kjer visi njena slučajno ohranjena fotografija.

Bila je veliko mlajša od mene; usoda naju je zbližala po ključju in vedel sem, da name ni bila navezana zaradi mojih vrlin; zanj sem bil, če naj uporabim fiziološki izraz, nekakšno dražilo, ki je zbuvalo reflekse in reakcije, in ti bi ostali nespremenjeni, če bi moje mesto zasedel fizik fundamentalist z židovsko čepico na glavi, podkupljiv poslanec ali kdo drug, ki bi bil pripravljen občudovati njeno temno južno lepoto in ji lajšati breme bivanja daleč od domovine, v sestradani severni deželi, kjer je po nesporazumu prišla na svet. Kadar je skrivala glavo na mojih prsih in sem jo s prsti počasi gladil po vratu, sem si na tej isti nežni krivini predstavljal drugo dlan – tankoprsto in bledo, z lobanjico na prstanu, ali nespodobno kosmato, prekrito z modrimi sidri in datumi, ki ravno tako počasi polzi navzdol – čutil sem, da se ta sprememba še malo ne bi dotaknila njene duše. Nikoli je nisem imenoval s polnim imenom – beseda ‚Veronika‘ je bila zame botanični izraz in me je spominjala na zadušljivo dišeče rože, ki sem jih v daljnem otroštvu videl na neki južni cvetlični gredi. Zadoščala sta mi zadnja zloga, njej pa je bilo čisto vseeno – imela ni nobenega občutka za zvočnost besed in še vedela ni za soimenjakinjo, krilato boginjo brez glave.

Mojim prijateljem že od vsega začetka ni bila všeč. Morda so uganili, da je velikodušnost, s katero so jo – četudi le za nekaj minut – sprejemali v svojo sredo, ostajala kratko malo neopažena. Vendar bi bilo zahtevati od Nike, naj vrača pozornost, ravno tako neumno kakor pričakovati od pešca, ki hodi po asfaltu, da se s hvaležnostjo spominja delavcev, ki so nekoč zgradili cesto; v ljudeh, ki so jo obdajali, je videla nekakšne govoreče omare, ki se okrog nje iz nerazumljivih razlogov pojavljajo in izginjajo. Čeprav je tuja čustva niso zanimala, je nagonsko čutila, kdo je ne mara – in kadar sem dobil obiske, je navadno vstala in odšla v kuhinjo. Na zunaj moji

znanci z njo niso bili grobi, a kadar je ni bilo zraven, so jo omalovaževali; razume se, da je nihče ni štel za sebi enako.

»Zakaj me pa tvoja Nika še pogledati noče?« me je eden izmed njih posmehljivo vprašal.

Ni mu padlo na pamet, da je ravno tako in nič drugače; s čudno naivnostjo je pričakoval, da mu je v globini Nikine duše namenjena cela galerija.

»Ti jih res ne znaš dresirati,« mi je rekel drugi v napadu pijanske zaupljivosti, »pri meni bi že po enem tednu postala mehka ko svila.«

Vedel sem, da se na to odlično spozna, saj ga je žena dresirala že četrto leto, a še najmanj sem si želel, da bi moral koga vzgajati.

Ne morem reči, da Niki ni bilo do udobja – z bolezensko vztrajnostjo je sedala na ravno tisti naslanjač, kamor sem hotel sam – a predmeti so zanjo obstajali samo, dokler jih je uporabljala, potem so izginili. Zato najbrž ni imela ničesar svojega; včasih sem premišljal, da so ravno takšen tip hoteli vzgojiti predpotopni komunisti, ne da bi se zavedali, kakšen bo videti rezultat njihovega truda. Za tuja čustva se ni menila, a ne ker bi imela slab značaj – najpogosteje kratko malo ni vedela, da takšna čustva sploh obstajajo. Ko je slučajno razbila starinsko sladkornico iz kuznecovskega porcelana, ki je stala na omari, in sem ji uro potem primazal zaušnico, tega še sam nisem pričakoval, ni mogla razumeti, zakaj sem jo udaril – zbežala je iz sobe, in ko sem se ji prišel opravičiti, se je nemo obrnila k steni. Nika je v sladkornici videla samo prisekan stožec iz bleščeče snovi, natlačen s papirčki, zame pa je bila nekakšen hranilnik, v katerega sem vse življenje spravljaj dokaze o resničnosti bivanja: listek iz že zdavnaj zgubljene beležnice s telefonsko številko, ki je nisem nikoli poklical; vstopnico za ‚Illusion‘ z neodtrganim kontrolnim lističem; majhno fotografijo in nekaj neizpoljenih zdravniških receptov. Čeprav me je bilo pred Niko sram, bi se bilo neumno opravičevati; nisem vedel, kaj naj storim, zato sem ovinkaril in se zapletal:

»Nika, ne bodi jezna. Stara šara ima nad človekom čudno moč.

Če odvržem polomljena očala, priznam, da je ves svet, ki sem ga videl skozi nje, za zmeraj ostal v preteklosti, ali nasprotno – to pa je isto – da ostaja spredaj, v približajočem se kraljestvu nebivanja ... Nika, ko bi me razumela ... Ostanke preteklosti postajajo nekakšna sidra, ki povezujejo dušo z nečim, kar več ne obstaja, iz tega sledi, da ne obstaja niti tisto, kar navadno razumemo pod besedo duša, kajti ...»

Pogledal sem jo izpod dlani in videl, da zeha. Razmišljala je o bogve čem in moje besede niso prenikale v njeno malo, lepo glavo – z enakim uspehom bi se lahko pogovarjal z divanom, na katerem je sedela.

Tistega večera sem bil z Niko posebno nežen, a še zmeraj se nisem mogel znebiti občutka, da se moje roke, polzeče po njenem telesu, zanjo po ničemer ne razlikujejo od vejic, ki se ji dotikajo bokov med najinimi skupnimi sprehodi po gozdu – takrat sva se sprehajala še skupaj.

Skupaj sva bila vsak dan, vendar sem premogel dovolj razsodnosti za spoznanje, da se ne bova nikoli resnično zblížala. Še malo ni slutila, da sem lahko v istem trenutku, ko se privija k meni s svojim mačje gibkim telesom, nekje čisto drugje in se v ničemer ne zavedam njene navzočnosti. Pravzaprav je bila zelo prostaška in njene potrebe so bile čisto fiziološke – žretje, spanje in nekoliko ljubkovanja za izboljšanje prebave. Pred televizorjem je, skoraj ne da bi gledala na zaslon, predremala tudi po cele ure, veliko je jedla – mimogrede, najraje je imela mastno hrano – in zelo rada je spala; ne spominjam se, da bi jo enkrat samkrat videl pri knjigi. A naravna milina in mladost sta dajali vsej njeni podobi nekakšno varljivo poduhovljenost; v njenem bivanju, ki je bilo pravzaprav živalsko, je odsevala višja harmonija, naravno dihanje tistega, za čimer se brezupno žene umetnost, in začelo se mi je dozdevati, da je resnično lepa in osmišljena prav njena preprosta usoda, moje življenje pa da temelji na navadnih izmišljajah, ki povrh tega niti moje niso. Nekaj časa sem sanjaril o tem, da bi zvedel, kaj si misli o meni, a

nespametno bi bilo od nje pričakovati odgovor, pa tudi dnevnika, ki bi ga mogel na skrivaj prebrati, ni pisala.

In nenadoma sem ugotovil, da me njen svet resnično zanima. Imela je navado, da je dolgo posedala pri oknu in gledala dol; enkrat sem se ustavil za njenim hrbtom, ji položil dlan na zatilje – rahlo je vzdrhtela, vendar se ni umaknila – in poskusil uganiti, kaj opazuje in kaj ji pomeni to, kar vidi.

Pod nama je bilo navadno moskovsko dvorišče – peskovnik z otrokoma, ki sta grebla po njem, drog za iztepanje, ogrodje nomadskega šotora, zvarjeno iz rdečih kovinskih cevi, otroška brunarica, smetnjaki, vrane in kandelaber. Še najbolj moreče je name delovalo rdeče ogrodje – bržkone zato, ker je nekega sivega zimskega dne moja otroška duša hrustnila pod težo velikanskega vzhodnonemškega albuma, ki je prikazoval davno izginulo kulturo lovcev na mamute. To je bila neverjetno stabilna civilizacija, ki je tisočletja obstajala nekje v Sibiriji, ne da bi se količkaj spreminjala – ljudje so živeli v polkroglastih hišicah, ki so bile prekrite z mamutovimi kožami in imele natanko takšno ogrodje kakor današnji rdeči šotori na otroških igriščih, le da to ni bilo zgrajeno iz železnih cevi, temveč iz mamutovih oklov. Življenje lovcev – mimogrede, ta romantična beseda prav nič ne ustreza umazanim izrodkom, ki so po enkrat vsak mesec zvalili veliko zaupljivo žival v jamo s kolom na dnu – je bilo v albumu upodobljeno zelo nadrobno, z začudenjem sem prepoznal veliko vsakdanjih potankosti, krajin in obrazov ter naredil prvi logični sklep v svojem življenju: slikar je bil brez dvoma nekaj časa v sovjetskem ujetništvu. Odtlej so se mi te rdeče rešetkaste polkrogle, ki so stale na skoraj vsakem dvorišču, zdele kakor odmev civilizacije, ki nas je porodila; njen drugi odmev so bile majhne črede porcelanastih mamutov, ki iz teme tisočletij tavajo v prihodnost po milijonih sovjetskih bifejev. Imamo pa tudi druge prednike, sem pomislil, na primer Tripoljce – ne po besedi Tripoli, temveč Tripolje – ki so se pred kakšnimi štiri tisoč leti ukvarjali s poljedelstvom in živinorejo, ob prostem času pa izrezovali iz kamna

majhne, gole babe z nenavadno debelimi ritmi – teh bab, Vener, kakor jih zdaj imenujejo, se je ohranilo zelo veliko – najbrž so stale v bogkovem kotu vsake hiše. Poleg tega je o Tripoljcih znano, da so imeli njihovi brunasti kolhozi, ki so bili načrtovani zelo skrbno, široko glavno ulico in popolnoma enake hiše. Na otroškem igrišču, ki sva ga gledala z Niko, je ta civilizacija zapustila brunarico, strogo orientirano po straneh neba, v kateri je že kako uro sedela shirana deklica v gumijastih škornjih – nje same se ni videlo, so pa iz hišice štrlela njena nežno modra, zibajoča se meča.

Mojbog, sem pomislil, objemajoč Niko, in koliko bi na primer lahko povedal o peskovniku? In o smetnjaku? In o svetilki? Ampak vse to je moj svet, ki sem ga že pošteno naveličan in mu nimam kam ubežati, kajti miselne stvaritve kakor muhe oblepijo podobo slehernega predmeta na mrežnicah mojih oči. Nika pa je popolnoma neodvisna od ponižujoče potrebe, da primerja plamen nad smetnjakom z moskovskim požarom iz leta 1737 ali povezuje rigajoče krakanje site veleblagovniške vrane s starorimsko vražo, ki je omenjena v 'Julijanu Odpadniku'. Ampak kakšna je potemtakem njena duša?

Kratkotrajno zanimanje za njeno notranje življenje, ki mu – ne glede na to, da sem imel Niko v popolni oblasti – nisem znal priti do dna, je očitno izviralo iz moje potrebe po spremembi. Hotel sem se odkrižati misli, ki so mi nenehno bobnele v glavi in že zarezale kolesnice, iz katerih več ni bilo rešitve. Pravzaprav se mi že dolgo ni zgodilo nič novega, zato sem upal, da bom v bližini Nike doumel, kako je mogoče čutiti in živeti drugače. Ko sem si priznal, da Nika, gledajoč skozi okno, kratko malo vidi stvari, kakršne so, in da njen razum niti malo ni nagnjen k tavanju po preteklosti in prihodnosti, temveč se zadovoljuje s sedanostjo, sem že vedel, da nimam opraviti s stvarno Niko, temveč s skupkom svojih lastnih misli. Pred mano so bile – kakor je to zmeraj bilo in bo – moje lastne predstave, ki so privzele njeno podobo, Nika, sedeča pol metra od mene, pa je bila nedostopna kakor vrh Spaskega stolpa. Na ramenih sem znova začutil breztežno, vendar nevzdržno breme samote.

»Vidiš, Nika,« sem rekel in se oddaljil, »res me prav nič ne zanima, čemú gledaš na dvorišče in kaj tam vidiš.«

Pogledala me je in se spet obrnila k oknu – očitno se je že navadila na moje izbruhe. Poleg tega pa se je – čeprav bi tega nikoli ne priznala – popolnoma požvižgala na vse, kar sem ji govoril.

Iz ene skrajnosti sem se vrgel v drugo. Ker sem bil prepričan, da je skrivnostnost njenih zelenkastih oči samo optičen pojav, sem si rekel, da vem o njej vse, in mojo navezanost nanjo je ublažil rahel prezir, ki ga skoraj nisem prikrival, misleč, da ga ne bo opazila. A kmalu sem začutil, da jo zaprtost najinega življenja utesnjuje, zato postaja živčna in zamerljiva.

Bila je pomlad, zunaj je zelenela trava in skozi sivo zaveso megli podobnih oblakov, zastirajočih vse nebo, je sijalo razmazano sonce, ki je bilo dvakrat večje kakor navadno. Skoraj ves čas sem tičal doma, tako da ni mogla iti nikamor. Ne spominjam se, kdaj je šla prvič sama na sprehod, a zapomnil sem si čustva, ki so me takrat spreletela – ne da bi se preveč vznemirjal, sem ji pustil, naj gre, in odgnal bežno misel, da bi morala iti skupaj.

Težko bi rekel, da mi je njena navzočnost postala odveč – sčasoma sem kratko malo začel z njo ravnati tako, kakor je ona že od samega začetka ravnala z mano – kakor s podnožnikom, kaktusom na okenski polici ali okroglim oblakom za šipo. Da bi ohranil videz prejšnje pozornosti, sem jo navadno pospremil do vrat, ki so držala na stopnišče, zamrmral za njo nekaj nerazberljivih napotkov in se vrnil nazaj; nikoli se ni spuščala z dvigalom – z neslišnimi, hitrimi koraki je stekla navzdol in mislim, da ni bilo v tem niti malo športne koketnosti; v resnici je bila tako mlada in polna moči, da ji je bilo lažje tri minute dirjati po stopnicah, ki se jih pri tem skoraj ni dotikala, kakor da bi ravno toliko časa prečakala na brneč, krsti podoben zaboj, ki je bil osvetljen z nemirno rumeno svetlobo, smrdel po scalini in povzdigoval skupino ‚Depeche Mode‘. Mimgrede, Nika je bila neverjetno ravnodušna tako do te skupine kakor do rocka nasploh – če se prav spominjam, je bilo edino, kar ji je

zbudilo zanimanje, tisto mesto na 'Animals', kjer se skozi oblake umetnega dima kakor tritonski vojaški tovornjak vali k bojni črti oddaljen sintetizator in zamišljeno lajajo električni psi, ki jih Boris Grebenščikov še ni utegnil nahraniti.

Zanimalo me je, kod se sprehaja – resda ne tako zelo, da bi začel za njo vohljati, a vseeno dovolj, da sem nekaj minut po njenem odhodu stopal na balkon z daljnogledom v roki. Nikoli se nisem slepil, da je moje početje pošteno. Sprehajala se je po drevoredu, prepredenem s stezicami, šla mimo klopi, kioska s pijačo in spirala-stih stopnic, ki so vodile v trgovino; nato je zavila za vogal visoke zelene petnajstnadstropne stavbe – tja, kjer se je za dolgim in prašnim nezazidanim zemljiščem začel gozd. Potem se je skrila mojemu pogledu in – mojbog! – kako zelo mi je bilo žal, da nisem mogel za nekaj sekund postati ona in z njenimi očmi uzreti, kar je zame že postalo nevidno. Šele kasneje sem spoznal, da sem se kratko malo hotel spremeniti; hrepenenje po novem je ena najpogostejših oblik, ki jih v naši deželi privzema nagnjenje k samomoru.

Angleži imajo pregovor: 'Vsakdo skriva v omari svoj skelet.' A razmišljajočim Angležem nekaj preprečuje, da bi spoznali dokončno resnico. Najstrašneje je, da ta skelet ni »svoj« v pomenu lastništva ali potrebe, da bi ga skrivali, temveč v pomenu »svoj lastni«, in omara je evfemizem telesa, iz katerega se bo skelet zvalil, ko bo omara nekoč izginila. Nikoli nisem pomislil, da je skelet tudi v omari, ki jo imenujem Nika, in da lahko tudi ona umre. Vse v njej je nasprotovalo pomenu te besede; bila je zgoščeno življenje, kakor je lahko zgoščeno mleko (ko je nekega ledenomrzlega zimskega večera popolnoma gola stopila na zasnežen balkon in je na ograjo nenadoma priletel golob, se je pritajila, kakor bi se ga bala splašiti, in zamrla; naslajal sem se ob pogledu na njen temni hrbet in mahoma z začudenjem spoznal, da mraza sploh ne čuti ali pa je nanj kratko malo pozabila). Zato me tudi njena smrt ni preveč prizadela. Očitno se ni vtisnila v tisti del moje zavesti, ki je povezan s čustvi, torej ni postala čustveno dejstvo. Morda pa je bil vzrok moje neprizadetosti v tem, da je njeno smrt povzročilo moje dejanje.

Seveda je nisem ubil s svojo roko: porinil sem nevidni voziček usode in ta jo je po nekaj dneh zatekel; sprožil sem niz dogodkov in zadnji od njih je bil njena smrt. Domoljub s slinastim gobcem in nizkim čelom, obraslim z dlakami – zadnje, kar je videla v življenju – je postal konkretno utelešenje njene smrti, to je vse. Neumno bi bilo iskati krivca, kajti vsaka sodba sama najde ustreznega rablja in vsakdo je udeležen v celi kopici umorov; vse na svetu je prepleteno in vzročno-posledične zveze je nemogoče ugotoviti. Kdo bi vedel, ali s tem, da odstopimo sedež v metroju kakšni zlobni starki, ne obsodimo na smrt otrok Zanzibarja. Možnosti našega predvidevanja in odgovornosti so premajhne in vsi vzroki v končni fazi izginejo nekam v neznano, nazaj k stvarjenju sveta.

Čeprav je že napočil marec, je bilo vreme kar najbolj leninsko: za oknom je visela novembrska megla, podobna črni platneni mornarski obleki, skozi katero se je le nejasno videl zarjavel ‚siegeheil‘ gradbeniškega žerjava; na bližnjem gradbišču je kakor območna avrora sopihal agregat za zabijanje temeljnih podpornikov. Ko je podpornik izginil v zemljo in je bobnenje potihnilo, se je iz teme zaslišalo preklinjanje pijanih glasov, med katerimi je bil najizrazitejši visok, vibrirajoč tenor. Nato je začelo nekaj pozvanjati – vlačili so novo tirnico. In spet so se zaslišali udarci.

Padel je mrak in postalo mi je malo lažje; sedel sem v naslanjač nasproti Nike, ki se je bila zleknila po divanu, in začel prelistavati Gajta Gazdanova. Imel sem navado, da berem na glas, in čisto nič me ni motilo, da me ne posluša. Edino, kar sem si dovoljeval, je bilo, da sem nekatere odlomke poudarjal z intonacijo: »Ne bi mogel reči, da je bila skrivnostna, a dolgo znanstvo ali tesna duševna bližina sta bila nujna, da bi zvedel, kako je dotlej potekalo njeno življenje, kaj ima rada, česa ne mara, kaj jo zanima in katere vrednote spoštuje pri ljudeh, s katerimi se srečuje. Ko sem se z njo pogovarjal o najrazličnejših temah, nisem od nje slišal ničesar, kar bi jo opredeljevalo kot osebnost; navadno me je molče poslušala. Po nekaj tednih sem zvedel o njej komaj kaj več kakor po prvih nekaj dneh.

Obenem pa ni imela nobenega razloga, da bi pred mano kar koli skrivala – to je bila kratko malo posledica njene naravne zadržanosti, ki se mi je zdela nenavadna. Kadar sem jo o čem spraševal, ni hotela odgovarjati in temu sem se nenehno čudil ...»

Jaz pa sem se nenehno čudil nečemu drugemu – če sem prav pomislil, so bile skoraj vse knjige, skoraj vse pesmi posvečene Niki – ni pomembno, kako se je imenovala in kakšno podobo je privzela, bolj ko je bil umetnik dojemljiv in pretanjen, bolj nerazrešljiva in mistična je postajala njena uganka; najboljše moči najboljših duhov so bile porabljene za zavzetje te molčeče zelenooke nedosegljivosti, a vse so se razbile ob nevidni ali neobstoječi – se pravi, resnično nepremagljivi – oviri; celo od bleščečega Vladimirja Nabokova, ki se je v zadnjem trenutku komaj še utegnil zasloniti z liričnim junakom, je ostalo samo dvoje žalostnih oči in čevelj dolg falos (to pojasnujem s tem, da je svoj znameniti roman pisal daleč od Domovine). »In med pijanimi postavami počasi samcata zdrsi,« sem momljal v dremežu, premišlajoč o skrivnosti tega molka, ki drvi skozi stoletja in v katerega se je vtisnilo toliko najrazličnejših src, »tam grški divan je kosmat in divje poslikana stena ...« Zaspal sem nad knjigo, in ko sem se zbudil, sem ugotovil, da Nike ni več v sobi.

Že dolgo sem opazal, da ponoči nekam odhaja. Mislil sem, da potrebuje pred spancem kratek sprehod ali nekaj minut pogovora z ravno takšnimi nikami, ki so se ob večerih zbirale pred osvetljenim vhodom, kjer je zmeraj igral kdove čigav kasetofon. Zdi se mi, da je imela prijateljico po imenu Maša – rdečkasto in urno, s katero sem jo dvakrat videl skupaj. Ker nisem imel čisto nič proti, sem puščal vrata priprta, da me ne bi motila s svojim direndajem na temnem hodniku in se hkrati zavedala, da mi njeni nočni sprehodi niso skrivnost. Pri tem sem občutil samo svojo običajno zavist, povezano s slutnjo, da mi spet uhajajo neka mejna območja sveta – nikoli nisem pomislil, da bi jo spremljal; vedel sem, kako zelo bi bil v njeni družbi odveč. Čeprav je malo verjetno, da bi me njene prijateljice zanimale, sem bil nekoliko užaljen, ker je imela svoj krog,

kamor jaz nisem imel dostopa. Ko sem se zbudil s knjigo na kolenih in ugotovil, da sem sam, sem si nenadoma zaželel, da bi se za krajši čas spustil dol in pokadil cigareto na klopi pred vhodom; obljubil sem si, da vpricho Nike nikakor ne bom izdal najine medsebojne povezanosti. Spuščajoč se z dvigalom, sem si lahko celo predstavljal, kako bo ob pogledu name vztrepetala, pa se spet obrnila k Maši, ko bo opazila mojo brezbriznost, in nadaljevala tihi pogovor, ki ga razumeta samo onidve – kdove zakaj sem pričakoval, da bosta sedeli na sosednji klopi.

Pred blokom ni bilo nikogar in nenadoma nisem več razumel, zakaj sem bil malo prej prepričan, da jo bom srečal. Tik ob klopi je stal športni mercedes rjave barve – včasih sem ga opazal na sosednjih ulicah in včasih pred svojim blokom; da je bil avto isti, je bilo jasno zaradi značilnega napisa na registrski tablici – nekakšen ‚fuk‘ ali ‚puk‘. V prvem nadstropju je igrala tiha glasba, grmičje se je lahko zibalo v vetru, sneg pa je že čisto skopnel; pomislil sem, da bo kmalu poletje. A še zmeraj je bilo hladno.

Vrnil sem se v blok in starka, ki je stražila v preddverju in bila podobna posušeni vrtnici, me je negotovaje pogledala. Odpeljal sem se z dvigalom in razmišljal o upokojencih iz bivšega aktiva, ki v preddverjih blokov nosijo poslednjo živo vejico shirane vseljudske stražne budnosti – sodeč po njihovi tragični osredotočenosti, je bilo jasno, da je daleč v prihodnost ne bodo odvedli, predati pa je nimajo prav nikomur. Pred svojim stanovanjem sem še enkrat potegnil dim, odprl vrata na stopnišče, da bi odvrigel ogorek v smetnjak, in zaslišal nekakšne čudne zvoke, ki so prihajali iz nadstropja pod mano. Nagnil sem se čez ograjo in zagledal Niko.

Rahločutnejši človek bi bržkone rekel, da si je nalašč izbrala ravno ta kraj, nekaj korakov od svojega lastnega stanovanja, da bi dobila zadovoljitev posebne vrste – naslado ob norčevanju iz družinskega ognjišča. To mi ni prišlo na misel – vedel sem, da bi bilo kaj takega za Niko preveč zapleteno, a prizor, ki sem ga zagledal, je zbudil v meni napad nagonskega odpora. Zliti telesi, pobesnelo delujoči v trepetavi svetlobi pokvarjene luči, sta se mi zdeli podobni

živemu šivalnemu stroju. Javkanje, ki bi ga težko označil za zvok človeškega glasu, je spominjalo na cviljenje zobatega kolesa. Ne vem, koliko časa sem vse to opazoval, sekundo ali nekaj minut. Nenadoma, ko sem zagledal Nikine oči, je moja roka samodejno pograbila zarjavel pokrov smetnjaka in ta je že naslednji hip bobneče treščil v steno ter ji priletel na glavo.

Bržkone sem ju močno prestrašil. Zbežala sta dol, a tistega, ki je bil z Niko, sem še utegnil prepoznati. Živeti je moral nekje v naši hiši, ker sem ga nekajkrat, ko so dvigalo odklopili, srečal na stopnišču – imel je neizrazite oči, vulgarne brezbarvne brčice in bil očitno prenapihnen od svoje lastne pomembnosti. Nekoč sem šel ravno mimo in ga videl, kako dostojanstveno brska po smetnjaku; privzdignil je pogled in me nekaj časa pozorno opazoval. Spustil sem se za nekaj stopnic, in ko se je prepričal, da mu ne nameravam konkurirati, so za mojim hrbtom spet zašušteli krompirjevi olupki, med katerimi je nekaj iskal. Pravzaprav sem že prej domneval, da so Niki vseč ravno takšni tipi, živali v pravem pomenu besede, in da jo bo zmeraj vleklo k njim, ne glede na to, komu je ona sama podobna v mesečini ali kakšni drugi svetlobi.

Sicer pa ona sama ni nikomur podobna, sem pomislil, odklepa-joč vrata stanovanja, kajti če jo gledam in se mi zdi popolna umetnina, ne gre zanjo, temveč zame – meni se vse to zdi. Vsa lepota, ki jo vidim, je shranjena v mojem srcu, zakaj ravno tam so glasbene vilice, s katerih neizrazljivo noto primerjam vse drugo. Misleč, da imam opraviti z nečim zunanjim, zmeraj vidim le samega sebe, in svet, ki me obdaja, je samo sistem različno ukrivljenih ogledal. Čudno smo ustvarjeni, sem premišljal, namesto tega, kar bi morali videti, vidimo samo, kar nameravamo videti – in sicer kar najbolj podrobno, vštévši obraze in položaje – podobno kakor Humbert, ki je imel zaliti socialdemokratski komolec na oknu sosednje hiše za koleno zamrle nimfomanke.

Nika se ni vrnila domov ponoči, temveč šele proti jutru. Zaklenil sem vse ključavnice na vratih in za dva tedna odpotoval iz mesta. Ob vrnitvi me je prestregla starka z rožnatimi lasmi, ki je

stražila na vratih. Pogledujoč tri tovarišice, ki so v polkrogu sedele okrog njene mize na stolih, prinesenih od doma, mi je glasno sporočila, da je Nika nekajkrat prišla, a ni mogla v stanovanje, zadnjih nekaj dni pa je ni več videti. Starke so me radovedno opazovale, in čeprav sem pohitel mimo, me je pri dvigalu ujela pripomba o moji moralni podobi. Bil sem vznemirjen, saj niti približno nisem vedel, kje naj jo iščem. A bil sem prepričan, da se bo vrnila; imel sem veliko opravkov, zato mi vse do večera, ko je zazvonil telefon, ni prišla niti enkrat na misel. Klicala je starka s straže, brzkone odločena, da odigra v mojem življenju nekakšno vlogo, in mi rekla, da se imenuje Tatjana Grigorjevna in da je spodaj pravkar videla Niko.

Asfalt pred blokom je postajal iz trenutka v trenutek temnejši – pršelo je. Pred vhodom je nekaj deklic po taktu ritmičnih krikov skakalo čez elastiko, ki je bila napeta v višini njihovih vratov – po nekakšnem čudežu so čeznjo vihtele noge. Nad mojo glavo je v vetru zaplavala strgana plastična vrečka. Nike ni bilo nikjer. Zavil sem za blok in odšel proti gozdu, ki so ga stavbe še zmeraj zakrivale pogledu. Čeprav nisem najbolje vedel, kam natanko grem, sem bil trdno prepričan, da jo bom našel. Ko sem prišel do zadnjega bloka pred nezazidanim zemljiščem in je dež že skoraj ponehal, sem zavil za vogal. Stala je pred rjavim mercedesom s prostaško registrsko oznako, ki je bil z gizdalinsko spretnostjo parkiran tako, da je eno kolo stalo na pločniku. Prednja vrata so bila odprta, za šipo je kadil moški, ki je bil oblečen v lep progast suknjič in spominjal na mladega Stalina.

»Nika! Zdravo,« sem rekel in se ustavil.

Pogledala me je, kakor da me ne bi spoznala. Nagnil sem se naprej in se oprl z dlanmi ob kolena. Pogosto so mi govorili, da takšni kakor ona ne odpuščajo žalitev, a teh besed nisem jemal resno – najbrž zato, ker mi je prej odpuščala vse žalitve. Mladenič v mercedesu me je zaničljivo pogledal in se namrščil.

»Nika, oprosti mi, no,« sem zašepetal, trudeč se, da se zanj ne

bi menil, in stegnil proti njej roko s tesnobnim občutkom, da sem bržkone strašno podoben mlademu Černiševskemu, ki je skočil na peterburško dvorišče, da se olajša, in se zdaj prepoln čustev dviga iz počepa naproti dekletu, ki se je tja zateklo pred mrazom; malo me je tolažila misel, da takšna primerjava najbrž ne bo prišla na misel Niki ali Gruzincu za vetrobranom, ki je že zarezal z zlatimi čekani. Sklonila je glavo, kakor bi premišljala, in nenadoma sem po neki neopredeljivi podrobnosti spoznal, da bo zdaj zdaj naredila korak proti meni, stran od tega ukradenega mercedesa, katerega šofer me je prebadal s svojimi očmi, izbranimi po barvi avtomobila, in že čez nekaj minut jo bom na rokah ponesel mimo stark v svojem bloku; v mislih sem si že obljubljal, da je nikamor več ne pustim same. Morala bi narediti korak proti meni, to je bilo ravno tako jasno kakor pršenje dežja, a Nika je nenadoma odskočila in za njo se je zaslísal preplašen otroški krik:

»Stoj! Komu govorim, stoj!«

Ozrl sem se in zagledal velikanskega ovčarja, ki je po trati molče dirjal proti nam; njegov lastnik, fantič v čepici z zelo velikim ščitkom, je mahal z ovratnico in kričal:

»Domoljub! Nazaj! Prostor!«

Zelo dobro se spominjam tistega razpotegnjenega trenutka – črno telo, ki je dirjalo tik nad travo, postava s privzdignjeno roko, za katero se je zdelo, da namerava nekoga ošvrkniti z bičem, nekaj mimoidočih, ki so se bili ustavili in gledali proti nam; spominjam se tudi misli, ki me je v tistem trenutku prešinila, češ da pri nas celo otroci z ameriškimi čepicami govorijo v taboriščno-graničarskem žargonu. Zadaj so ostro zacvilile zavore in zaslísal se je ženski krik; z očmi sem neuspešno iskal Niko in že vedel, kaj se je zgodilo. Avto, lada kooperativne izdelave s svetlimi nalepkami na zadnji šipi, je pospešil – voznik, ki sicer ni bil kriv, se je očitno prestrašil. Ko sem pritekel zraven, je avto že izginil za ovinkom; s koticom očesa sem zaznal psa, ki je tekkel nazaj h gospodarju. Od kdove kod se je vzelo nekaj mimoidočih, ki so s pohlepnim zanimanjem opazovali nenaravno svetlo kri na mokrem asfaltu.

»Viš, kakšna baraba,« je za mojim hrbtom spregovoril nekdo z gruzinskim naglasom. »Naprej se je odpeljal.«

»Takšne bi morali pobiti,« je rekel drug, ženski glas. »Vse so pokradli, si lahko mislite? Ja, ja, kaj pa tako buljite vame ... Aha, že vidim, da ste vi tudi ...«

Množica za mano se je večala; v pogovor se je vključilo še nekaj glasov, a nisem jih več poslušal. Ker je spet začelo deževati, so se na lužah naredili mehurčki, podobni našim mislim, upom in usodam; od gozda je pihljaj veter in prinašal prve vonje poletja, ki so bili polni neizrazljive svežine in obljubljeni nekaj takšnega, česar ni bilo še nikoli. Nisem občutil žalosti in sem bil čudno umirjen. A ob pogledu na njen temni in nemočno iztegnjeni rep, njeno telo, ki celo po smrti ni izgubilo svoje skrivnostne siamske lepote, sem vedel, da ne glede na to, kako se bo spreminjalo moje življenje, kakšna bo moja prihodnost in kaj bo zamenjalo to, kar ljubim in sovražim, ne bom nikoli več stal pred svojim oknom in držal v rokah druge mačke.

Prevedel **Borut Krašovec**

Viktor Pelevin se je rodil v Moskvi leta 1962. Diplomiral je na Moskovski univerzi za energetiko. Prozo je začel pisati leta 1987. Doslej je v Rusiji objavil tri romane in štiri zbirke zgodb; zaslovel je zlasti z romanom *Čapajev in Praznina*, katerega junaka sta naslovni osebi, legendarna lika ruske folklorne, poveljnik rdeče konjeniške divizije in njegov pribočnik. Pelevin je preveden v več svetovnih jezikov; v svetu je nemara najbolj uveljavljen pisatelj, kar jih je v zadnjih letih prišlo iz razpadlega ruskega imperija. Njegova proza temelji na spremembi gledišča ali potujitvi, postopkih, kakršne so poznali že Kafka, Tolstoj in Bulgakov. Pelevina zanimajo vprašanja človeškega bivanja, ki pa jih rešuje čisto po svoje. Njegov miselni svet je navezan na zenbudizem in prvine popularne kulture.